

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

Alkoholisme i danske familier

- Et kvalitativt studie af døtres beretning af hvordan en forældres alkoholafhængighed, medfører problemer for familien, set fra et sociologisk perspektiv.

Författare: Camilla Uhre Thomsen

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Höstterminen 2013

Handledare: Magnus Ring

ABSTRAKT

Författare: Camilla Uhre Thomsen

Titel: Alcoholism in Danish families

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Magnus Ring

Sociologiska institutionen, höstterminen 2013

Previous studies has concentrated around the area of children living with parents who has a alcohol problem, hence less research has focused on the children when they have become adults and moved away from home. I contacted a Danish organization, named Tuba, which provides free therapy to people, in the ages from 14 to 35, where one or both parents have an alcohol problem. In collaboration with Tuba I got in contact with three women all in the mid-twenties, who participated in a personal qualitative ethnographic in-depth interview, with the thematic of family and close relationships. Hence the aim of this research is to examine the emic perspective of adult daughters' experience of a parent's alcohol problem, in the context of understanding what difficulties alcohol brings into the family. Because of the volume of the sample this research also includes secondary empirical data, which is collected from other studies within the field and general governmental recommendations for people of the Danish society. This study take a kind of functionalistic and post functionalistic perspective since the main focus is to understand the nuclear family, which is used for the analysis of family in the postmodern society. In Denmark we find an alcohol culture, where alcohol is associated with 'coziness' and social interaction, when people does not use alcohol in this context then the individual is by society defined as an alcoholic which is associated with homelessness, low status and dependent on governmental support. This normative understanding of alcohol dependence as a thing not existing in 'normal' functional families, forces families with a parent who is alcohol dependent to hide the problem from the public. This also means that beside that alcoholism is defined as a disease in Denmark it isn't perceived that way. Shame therefore becomes the main emotion for relatives to an alcohol dependent, cause the relatives look at them selves through other people's judgmental eyes. The shame emotion becomes controlling for the relatives in all of its actions and as a result of that the individual limits its social interaction with people outside the family, except for an intimate relationship or/and close friendship through several of years.

Key words: Alcoholism, alcohol culture, family, relationship, social interaction, shame.

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	4
Opvækst i familier med alkoholproblemer.....	5
Tilgang til feltet.....	5
Problemformulering:.....	5
Etnografiske paradigme.....	7
Interviewets udformning.....	7
Etik.....	8
Empiri.....	9
Primær empiri.....	9
Sekundær empiri.....	10
Alkoholisme.....	10
Anthony Giddens og modernitet.....	11
Alkoholisme og modernitet.....	12
Thomas Scheff og Bengt Starrin om Skam.....	14
Hvorfor skjules alkoholisme?.....	15
Skamfølelsen.....	16
Familie.....	17
Talcott Parsons om Familie.....	17
Hvad er familie?.....	18
Alkoholismens forandringer af familiens funktion.....	19
Definition af Familie som idealtipe.....	19
Familie hvor en forældre (rolle) altid har haft alkoholproblem:.....	21
Familie hvor en forældre (rolle) med alkoholproblemer indtræffer senere.....	22
Familie hvor en forældre (rolle) ' s alkoholproblem, resulterer i døden:.....	23
Alkoholismens cirkel i familien.....	23
Parforhold og venskabsrelationer.....	24
Georg Simmels geometri.....	24
Parforholdets dynamik.....	25
Det dyadiske parhold.....	26
Dyadisk familie med plastisk seksualitet.....	27
Venskabsrelationer.....	27
Konklusion.....	28
Litteratur.....	30
Bilag.....	32

Indledning

Ifølge den danske sundhedsstyrelse anslås det at mindst 122.000 børn og unge vokser op i en familie, hvor én eller begge forældre har et alkoholproblem (Sundhedsstyrelsen: Børnefamilier med alkoholproblemer). Forskning på feltet viser at en tredjedel af de børn, som er vokset op i familier med alkoholproblemer, oplever selv at i deres voksenliv at få alkoholproblemer, samt en tredjedel oplever angst, depression og spiseforstyrrelser. Ydermere viser forskning at sammenspilmønstret i en familie med alkoholproblemer er grunden til børnene oplever vanskeligheder (Sundhedsstyrelsen: For fagpersoner). Alkoholproblemer anses oftest som tabuer i samfundet, hvilket medfører at personen med et alkoholproblem, samt han eller hendes pårørende forsøger at skjule problemet for omverdenen. Det kan dermed være svært at anslå præcist hvor mange børn, som vokser op i familier med alkoholmisbrug (Sundhedsstyrelsen: For fagpersoner). Den forskning som er foretaget indenfor området, har koncentreret sig om børn og unge der bor *sammen* med familien (Christensen i Dencik og Jørgensen 1999:441 samt Højland, M., Malmgren, M. & Guttorm, M. 2011), mens meget lidt forskning er gjort fra når de unge flytter hjemmefra. Forældrerens alkoholforbrug er stadig intakt, trods at børnene flytter hjemmefra, og derfor vil denne undersøgelse tage afsæt i egen empiri nuværende forhold til familien og nære relationer. Jeg har anvendt den kvalitative, etnografiske metode, ved brug af en-til-en interviews til indsamling af egen empiri. I opgaven anvendes teori som relaterer til ideen om kernefamilien, parrelationer samt 'postmoderne' relationer, ved at se på familien i det senmoderne samfund i et slags funktionalistisk, postfunktionalistisk perspektiv. Opgaven tager afsæt i en beskrivelse af feltet, problemformulering, metode samt egen empiri. Herefter følger tre afsnit som hver især beskriver og anvender teori samt egen empiri for en forståelse indenfor temaet. Det første afsnit omhandler alkoholisme hvor jeg anvender Anthony Giddens samt Thomas Scheff og Bengt Starrin til at forklare mulige sammenhænge mellem alkoholisme, modernitet og skam. Andet afsnit omhandler familie, hvor Talcott Parsons samt Robert Merton's teorier om familiens funktion og dysfunktion, anvendes til at konstruere en idealtype af familie. Sidste afsnit omhandler parforhold og nære relationer, hvor Georg Simmels teori om dyade og triade samt Anthony Giddens teorier om plastisk seksualitet og rene relationer anvendes til at forstå dynamikken i det moderne parforhold og venskabsrelationer. Opgaven afsluttes med et resultat af den foregående undersøgelse.

Opvækst i familier med alkoholproblemer

Forskning viser at en forældres alkoholmisbrug ikke blot påvirker misbrugsforælderen, men også resten af familien. Et af de problemer som opstår, er at familien som enhed beskytter hinanden mod samfundets stigmatisering, hvorved alle forsøger at skjule at et alkoholmisbrug finder sted (Sundhedsstyrelsen: For fagpersoner, afsnit tabu). Denne fælles beskyttelse må anses som værende en af grundene til at overforbruget af alkohol bliver hele familiens problem, og det enkelte individs behov sættes i baggrunden. Anden forskning har vist hvordan sammenspil og roller i familien kan ændres efter hvorvidt forælderen er ædru eller påvirket, hvilket i nogle tilfælde kan føre til: "At børnene må påtage sig forældreansvar både praktisk som følelsesmæssigt" (Sundhedsstyrelsen: For fagpersoner, linje 23). Denne uklare fordeling af roller og ændring af familiens funktion, er frustrerende for børnene, da de dermed aldrig kan vide hvordan de skal agere. Eftersom interviewpersonerne i denne undersøgelse er flyttet hjemmefra, er det muligt for dem at reflektere over forældrens forhold til alkohol. Derfor er det sociologisk interessant at undersøge, hvordan de oplever at være en del af en familie hvor et overforbrug af alkohol finder sted, selvom de ikke bor i samme husstand.

Tilgang til feltet

En behandlingsmulighed som står gratis til rådighed, for unge som er opvokset i familier med alkoholproblemer, er organisationen Tuba. Tuba yder terapi både individuelt og i grupper til unge/voksne i alderen 14-35 år. Navnet Tuba kommer sig af ordet *tabu*, og organisationen er en NGO (Non Profit Organization), som har flere forskellige lokationer rundt i Danmark. Tuba er den eneste organisation i Danmark, hvis fokus er at hjælpe unge/voksne med at bearbejde fortid og ikke mindst nutidige problemstillinger. Eksempelvis kan problemstillingen omhandle, hvordan man opretholder et forhold til den forælder som har et alkoholproblem, uden at det negativt påvirker den unges egen hverdag. (Nielsen 2009). Jeg tog kontakt til Tubas afdeling i København og har derigennem fået tilgang til feltet. Hvorved min problemformulering er som følger:

Problemformulering:

"Hvordan kan vi forstå én forældres alkoholproblem indvirkning på familien?"

Underspørgsmål:

1. Hvad kendetegner alkoholisme?
2. Hvad er familie?

Afgrænsning

Da de tre interviewpersoner er kvinder, vil denne opgave som udgangspunkt kun fokusere på det ene køn og vil dermed ikke være i stand til at belyse en eventuelt anderledes opfattelse, hvis interviewpersonerne havde været af det mandlige køn. Ydermere tager opgaven afsæt i egen empiri, og tilføres sekundær empiri, hvilket betyder at opgaven ikke kan generaliseres, men kan skabe inspiration for en mere dybdegående undersøgelse. Interviewpersonernes beretninger om alkoholisme og det at leve i en familie med alkoholproblemer, opfattes som værende gældende for at alkoholen er grunden til at et problem har fundet/finder sted. Grundet undersøgelsens omfang, er den begrænset til at omfatte et funktionalistisk og postfunktionalistisk perspektiv.

Metode

Den kvalitative metode er at foretrække når det kommer til de sensitive områder (Hennink, Hutter, Bailey 2011:53). Denne undersøgelse om alkoholisme i familien og har til formål at interviewe personer, som er vokset op med én forældre, som er eller har været alkoholafhængig. På baggrund af det sensitive perspektiv har jeg valgt at denne undersøgelse skal udgå fra den fortolkende tradition, da det er subjektets erfaringer og beretninger som er udgangspunktet for undersøgelsen (Hennink, Hutter, Bailey 2011). Helt grundlæggende er den fortolkende tradition opstået som et modsvar på positivismen. Differentiering mellem den fortolkende tradition og positivismen findes i opfattelsen af forskerens objektivitet og subjektivitet. Positivismen udgår fra at: "...reality consist of facts and the researchers can observe and measure reality in an objective way with no influence of the researcher on the process of data collection" (Hennink, Hutter, Bailey 2011:14), mens den fortolkende tradition udgår fra at forskeren: "...seek to 'understand subjective meaningful experiences' and 'the meaning of social actions within the context in which people live'" (Hennink, Hutter, Bailey 2011:15). Da jeg ikke mener det er muligt at udføre undersøgelsen fuldstændig objektivt, som positivismen udgår fra, har jeg som nævnt valgt at anvende mig af den fortolkende tradition, hvor det anerkendes at enhver tolkning består af en subjektiv mening (Hennink, Hutter, Bailey 2011). Trods den fortolkende traditions anerkendelse af subjektivitet ved undersøgelser, betyder det ikke at eventuel egen forforståelse, meninger og holdninger kommer at gå forud for videnskabeligt materiale, uden det blot betyder at jeg gennem hele undersøgelse har været bevidst om at egen subjektivitet kan have påvirket materiale, eksempelvis ved interviews og har forsøgt at begrænse dette.

Etnografisk paradigme

Kuhn definerer et paradigme som: ”a net that contains the researchers’ epistemological, ontological and methodological premises” (Hennink, Hutter, Bailey 2011:11). Paradigmer er altså metoder som anvendes til udførelse af undersøgelser. Den fortolkende tradition omfatter blandt andet paradigmer såsom; symbolsk interaktionisme, hermeneutikken, etnografi og fænomenologi. Hver af disse paradigmer har deres måder at se på virkeligheden og anvendes for at organisere den pågældende undersøgelse (ibid.). Derfor er det vigtigt at forskeren er bevidst om at alle interviews, observationer, og måde at analysere materialet, ligger inden for den overbevisning som det valgte paradigme har (ibid.). Jeg har valgt at udgå fra etnografien, som kendetegnes ved at forskeren opholder sig på feltet i en periode, for at få en forståelse af eksempelvis en gruppe eller et samfund (Hennink, Hutter, Bailey 2011:45). Grundet denne opgaves omfang, har det ikke været muligt at være tilknyttet feltet i en længerevarende periode, uden at den etnografiske metode er anvendt som måden at foretage interviews og skabe en problemstilling på baggrund af det empiriske materiale som fremkommer, fremfor på forhånd tænkte hypoteser. En af ulemperne ved anvendelse af den etnografiske metode, er at den oftest anvendes på et felt med en lille stikprøve, hvilket også er tilfældet med denne undersøgelse. Dermed kan denne undersøgelse ikke generaliseres, da det minimale antal deltagere rent videnskabeligt ikke kan argumenteres for at være ”sandheden” for den samlede population (Hennink, Hutter, Bailey 2011). En kritik som er rettet mod kvalitativ forskning er at analyserne er interpretive, altså fortolkende, og har derfor forskerens subjektive mening (Hennink, Hutter, Bailey 2011:16). Det betyder at der stilles spørgsmålstegn ved om resultaterne fra kvalitativ forskning er valide. Trods denne kritik finder jeg det ikke muligt at gennemføre en undersøgelse på det sensitive område, ved brug af den kvantitative metode. Spørgeskemaundersøgelser har ikke mulighed for at genere dybdegående materiale, da spørgsmålene samt svarene er givet på forhånd. Samtidig må det antages at der er større chance for at et individ ønsker at berette sin sensitive-livserfaring i nærværet af et andet individ.

Interviewets udformning

Indsamling af materiale indenfor den fortolkende tradition og det etnografiske paradigme, kan som nævnt gøres ved observationer, interview og/eller fokusgrupper (Hennink, Hutter, Bailey 2011). I forhold til min undersøgelse fandt jeg det mest passende med det personlige interview. En-til-en interviewet, det etnografiske interview, giver mulighed for at forsker og deltager mødes og sammen kan opbygge en tillidsfuld og tryk atmosfære, hvor beretninger om sensitive emner kan behandles (ibid.). Dette gør det muligt at indsamle dybdegående materiale, som kan genere et klart billede af

interview personens forståelse, opfattelser, følelser og erfaringer indenfor emnet (Hennink, Hutter, Bailey 2011:110).

Jeg valgte at anvende det semistruktureret interview, da det giver mulighed for at opstille rammerne for interviewet og styre dialogen, men samtidig give plads til at deltageren kunne tilføje interviewet andet interessant. For at have det bedste udgangspunkt for interviewet, anvendte jeg mig af en interviewguide. Interviewguiden bestod af fem overordnede temaer, henholdsvis *baggrunds information, familie, fortid: familie og alkoholproblemer, venner og parforhold* samt *Fremtid: reproduktion af familie* (se bilag 1). Interviewguiden var opbygget således at den startede med åbne spørgsmål, videre til mere personlige og dybdegående, til igen afsluttende og åbne spørgsmål. At konstruere spørgsmålene på ovenstående måde, gjorde jeg for at deltageren skulle føle sig tryk, samt for at sikre at deltageren gik fra interviewet med en god fornemmelse (Hennink, Hutter, Bailey 2011:112f). Interviewet udformede sig ikke efter den opstillede rækkefølge i interviewguiden, da jeg lod dialogen styre og anvendte interviewguiden som rettesnor. Jeg valgte at lydoptage interviewet for senere at kunne transskribere interviewet. Herudover gjorde lydoptagelsen det muligt for mig at fokusere på deltageren og være i stand til både at lytte, svare, samt tage noter (Hennink, Hutter, Bailey 2011:124). Efterfølgende transskriberede jeg de tre interviewer ved hjælp af programmet F5, hvorefter jeg opdelte det transskriberede materiale i kategorier og granskede materialet (Hammersley, M., Atkinson, P. 2007).

Etik

Fra jeg kontaktede de kommende deltagere, til under udarbejdelse af interviewguide og interviewet, har jeg grundet det sensitive område fokuseret på etik. Det har derfor under hele processen været vigtigt for mig at deltagerne var velinformeret i forhold til interviewet. Da jeg kontaktede de kommende deltagere, bestod mailen af en kort beskrivelse af emnet, under titlen ”familie og nære relationer” samt varigheden for interviewet ville være 45 minutter. Herudover informerede jeg om at deres deltagelse ville foregå anonymt og at interviewet ville blive lydoptaget, til brug for transskribering (Hennink, Hutter, Bailey 2011:63). Herudover har udvikling af spørgsmål til interviewguiden centreret sig omkring, hvor personligt og direkte de kunne være, samtidig med at spørgsmålene skulle kunne skabe dybdegående data og dialog. Da jeg anvendte mig af det semistruktureret interview, håbede jeg at mine spørgsmål lagde op til at deltagerne selv ville vurdere og uddybe spørgsmålet, samt sige fra hvis de ikke ønskede at besvare det.

Empiri

Jeg har ved tilgang til feltet, interviewet tre kvinder, som selv meldte sig til at deltage i interviewet. Udvalget af interviewpersonerne er sket tilfældigt. Efter jeg kontaktede Tuba, vendte de tilbage med 5 mulige interviewpersoner, hvor tre ud af fem ønskede at deltage. Jeg har derfor ikke på forhånd valgt at stikprøven kun bestod af kvinder, eller kun omfattede tre personer, uden at det ikke har været muligt at finde yderligere personer som ønskede at deltage. Derfor anvendes både primær og sekundær empiri i denne undersøgelse. Primær empiri består af tre interviewpersoner som er anonymiseret og i denne undersøgelse betegnes som Laura, Sanne og Kristina. Fællesnævneren for dem er at de enten har en mor eller far som har, eller har haft flere års afhængighed af alkohol. Det betyder at de alle tre har været hjemmeboende, imens forælderen har haft et alkoholmisbrug. I dag er de alle flyttet hjemmefra. Igennem opgaven vil du møde Laura, Sanne og Kristina's beretninger om alkoholisme og derfor finder jeg en kort præsentation passende.

Primær empiri

Laura er 24 år og bor alene i København. Hun har en kæreste som hun har være sammen med i to år. Hun er på nuværende tidspunkt i gang med at læse en bachelor i humanistiske fag. Lauras forældre er gift og bor sammen, både hendes far og mor har et arbejde. Derudover har hun en storesøster og en lillebror som er fire år yngre. Hendes forældre og søskende bor ikke på Sjælland. Lauras mor har været alkoholiker i 6 år.

Sanne er 26 år og bor syd for København sammen med sin kæreste. De har været sammen i næsten 6 år. Sanne er i gang med at afslutte sin kandidatuddannelse fra Copenhagen Business School. Hendes forældre er ikke gift men bor sammen og det har de gjort de sidste 44 år. Herudover har hun en storesøster som er fire år ældre. Hendes forældre og søster bor på Sjælland. Sannes far har været alkoholiker hele hendes liv og er det stadig.

Kristina er 28 år og bor i København sammen med sin kæreste. De har været sammen i halvandet år. Herudover har de også en hund. Hun er kandidatuddannet i Medie og IT og arbejder nu indenfor branchen. Kristinas forældre har været sammenboende i hele hendes barndom og først i hendes voksenliv flyttede moderen fra faderen. Kristina har en lillebror, som er syv år yngre end hende. Hendes mor og lillebror bor ikke på Sjælland. Kristinas far har været alkoholiker siden hun var 5 år. Hendes far døde at sit alkoholmisbrug da hun var 22 år.

Sekundær empiri

Jeg har grundet den begrænsede stikprøve i egen empiri, anvendt mig af Nielsen (2009), som har foretaget kvalitative undersøgelser af unge og voksne i forhold til alkohol. Herudover har jeg anvendt mig af Grønkjær (2011), som i sin Ph.d. afhandling har undersøgt alkoholkulturen i Danmark. Herudover har jeg anvendt Christensen i Dencik og Jørgensen (1999) samt Højland M., Malmgren M. & Guttorm M (2011) som indblik i tidligere forskning på feltet . Ydermere har jeg ved dataindsamling om alkoholisme anvendt Tuba, samt statens anbefalinger og lovgivninger ved fakta og information fra henholdsvis Sundhedsstyrelsen og sikker trafik.

Alkoholisme

I Danmark betegnes alkoholisme som en sygdom, på samme vilkår som eksempelvis andre sygdomme som hjerteproblemer og kræft (Sundhed; Alkoholisme, symptomer). Denne undersøgelse tager udgangspunkt i egen empiri, hvor pårørende har defineret en forældre som værende alkoholafhængig. Sundhedsstyrelsen anbefaler at kvinder ikke drikker mere en syv genstande om ugen og mænd ikke drikker mere end 14 genstande om ugen (Sundhedsstyrelsen; Alkohol). Denne anbefaling er lavet som rettesnor for borgerne i samfundet og anbefalingens funktion skal bruges til at vurdere, hvornår der er tale om alkoholisme og hvornår der er tale om 'normalt' eller normativt brug af alkohol. Det primære fokus i denne undersøgelse er ikke at definere mængden af alkoholindtaget, men derimod at forstå hvilke problemer alkoholindtaget skaber i den pågældende familie, hvor de har defineret forælderen til at have et overforbrug af alkohol. Det vil sige at jeg ikke kan præcisere om forælderen overstiger det danske regelsættet for maksimum indtag af alkohol eller ej. Dog er det tydeligt i beretningerne fra egen empiri, om forælders alkoholforbrug, at alkoholforbruget påvirker og forandrer familien. På sundhed.dk står der følgende fire kendetegn om alkoholisme:

Boks 1.0 ¹

1. Alkoholisme er en sygdom, som viser sig ved mange forskellige symptomer og ændringer i adfærd
2. Sygdommen udvikler sig gradvist. Derfor kan kroppen i lang tid tilpasse sig et for stort alkoholindtag, og alkoholikeren kan skjule de sociale følgevirkninger
3. Benægtelse er helt central
4. En række medicinske sygdomme kan udvikles pga. alkoholisme

Foruden denne definition af alkoholisme som sygdom, findes en alkoholkultur i det danske samfund, hvor alkohol ikke anses som værende et problem, uden i stedet som en ting som associeres med hygge og social interaktion (Grønkjær 2011:132). Det betyder at alkoholproblemer ikke anses som værende 'samfundsproblemer', uden det enkelte individs problem (Alkoholproblemer i børnefamilier 2011:3). Denne stigmatisering af alkoholisme, gør at det oftest er forbundet med skam både for den alkoholafhængige og de pårørende og alkoholforbruget forsøges dermed at skjules (Sundhed: Alkoholisme, symptomer). I daglig tale omtales alkoholisme altså, alkoholafhængighed under navnet alkoholiker, men netop dette navn associeres oftest med hjemløshed og økonomisk afhængighed af offentlig støtte. Som vi skal se i denne opgave er alkoholisme og dermed alkoholikere også at finde i helt 'almindelige' danske hjem, hvor de udover at være alkoholafhængige, varetager et arbejde og dermed er økonomisk selvfinansierende.

"Der gik det ligesom op for mig, at man kan godt kalde ham en alkoholiker selvom han ikke sidder nede på bænken og drikker. Jeg syntes ikke han var alkoholiker, fordi ja, han er afhængig af øl og sit fix i form af øl, men han har et arbejde og passer sit arbejde" (Sanne 26 år).

Grundet, de tidligere nævnte, negative associationer med ordet 'alkoholiker' går der oftest lang tid før en familie erkender at et overforbrug af alkohol finder sted, da forestillingerne om en alkoholiker ikke stemmer overens med deres oplevelse med alkoholisme.

For at få en forståelse for hvordan alkoholisme er muligt at skjule i familier og hvorfor det gøres, vil jeg i det kommende afsnit præsentere Anthony Giddens analyse af overgangen fra det traditionelle samfund til det moderne samfund, for herefter at anvende hans begreber til en forståelse af alkoholisme i den danske kultur.

Anthony Giddens og modernitet

Anthony Giddens gør i bogen "*Modernitet og selvidentitet*" en analyse af hvordan overgang til moderniteten har påvirket det enkelte individ. Jeg vil her præsentere de begreber og faktorer som han fremhæver som afgørende for individet i det senmoderne samfund.

De faktorer som Giddens præsenterer som være afgørende for ændringerne fra mere traditionelle samfund og til senmodernitet, er *Adskillelse af tid og rum*, *Udlejringsmekanismer* (herunder *symbolske tegn* (som undlades i denne opgave) og *ekspertsystemer*) samt *Institutionel refleksivitet* (Giddens 1996). Det første begreb *Adskillelse af tid og rum* defineres som; "Betingelsen for artikulationen af sociale relationer på tværs af store tid-rum-afstande op til og med globale systemer" (Giddens 1996:32), hvilket vil sige at i forhold til de mere traditionelle samfund hvor

kørertøjer og infrastruktur ikke var tilgængeligt, har moderniteten medført at individet har fået øgede mobilitet og er dermed ikke fastlåst, af eksempelvis, fødeby. Det andet begreb *Udlejringsmekanismer*; løsriver interaktionen fra stedets særtræk” (Giddens 1996:32). Herunder *Ekspertsystemer* som er systemer af teknisk art eller faglig ekspertise som organiserer store dele af de materielle og sociale omgivelser, vi lever i idag” (Giddens 1994:317). For Giddens kan ekspertsystemer både være generaliserende samt være tilknyttet fagområder. Ekspertsystemerne er afhængige af individernes tillid, for at kunne blive opretholdt (ibid.). Det sidste begreb er *Institutionel refleksivitet*: ”Den regelmæssige brug af viden om det sociale livs vilkår som et konstituerende element i dette livs organisering og forandring” (Giddens 1996, s. 32). Giddens peger på at den tidligere oplysningstid, som var skabt på baggrund af fornuft, er ikke-eksisterende i det moderne samfund. Det moderne samfund udgår fra at alt videnskab kan ændres og fornyes, hvilket vil sige at individer i det moderne samfund ikke er bundet af foregående traditioner, men kan vælge hvilke traditioner de ønsker at opretholde eller forkaste. Den Institutionelle refleksivitet frigør individet fra tidligere traditioner og kan på ny skabe sine egne (Giddens 1996).

Alkoholisme og modernitet

I følgende afsnit vil jeg behandle alkoholisme indenfor den danske kultur, ved brug af Giddens begreber om modernitet og egen empiri.

Det medicinske *ekspertsystems* definition af alkoholisme burde egentlig være afgørende for at alle individer i samfundet anser alkoholisme som værende en sygdom. Som tidligere beskrevet er dette dog ikke tilfældet. En af grundene hertil er at tilliden til netop den definition ligger i en gråzone. Alkohol er i Danmark forbundet med ’hygge’, det vil sige at ved højtider og festligheder er alkohol oftest et symbol på ’hygge’, hvilket også gælder for mindre sammenkomster, som besøg af venner, familie og lignende (Grønkjær 2011). Derfor har et andet ekspertsystem, nemlig sundhedsstyrelsen, været nødsaget til at udstede anbefalinger om i hvilket omfang alkohol bør nydes i, samtidig med at denne definition gerne skulle kunne vise forskellen mellem alkohol nydelse og alkoholisme. Tilmed har et tredje ekspertsystem politiet (hvilket er symbolet på landets lovgivning) bestemt at færdsel i køretøjer udelukkende må ske med en promille på under 0,5 ‰ (Sikkertrafik.dk: Alkohol i trafikken). Overholdes dette ikke, er det en overtrædelse af lovgivningen med straf til følge. Tilmed er loven et symbol på at alkohol er accepteret og muligt for hvert enkelt individ at styre. Foruden statens ekspertsystemer, opstår generaliserbare ekspertsystemer på baggrund af normer og værdier og er dermed ikke *videnskabelig*, men derimod et ekspertsystem af holdninger, såsom den danske alkoholkultur (Grønkjær 2011). Det er her vi finder alkoholindtag som ikke værende defineret som

en sygdom. Når flere ekspertsystemer modsiger eller overlapper hinanden, er det *tilliden* som afgør hvilket ekspertsystem som bliver det gældende. Denne uklare definition fastholder stigmatiseringen og forestillingen af alkoholikeren. Endvidere er det muligt at skjule alkoholisme i familier, fordi traditioner og højtider ikke er låst fast af traditionelle tider. Traditioner er til for at kunne forandres eller tolkes på ny. Dermed er det muligt at afholde traditioner, som afviger fra 'normalen' uden det behøver at betyde at 'noget er galt': "hvis julen har været dårlig og man lige ses med nogen, så fortæller man bare lige at julen ikke har været super god" (Laura 24 år). Dette er et eksempel på at oplevelse med julen i omverdenens nærvær vendes til "julen har ikke været super god", der er dog ingen tvivl om at de involverede ikke finder traditioner positivt i forbindelse med overforbrug af alkohol, men den institutionelle refleksivitet gør det muligt at 'oplevelsen' af traditionen kan formidles som 'normalt' for omverdenen.

Individets øgede mobilitet i nutidens samfund har medført en øget individualitet. I forhold til alkoholisme er det lig med øget mulighed for at skjule et overforbrug af alkohol. Både Laura, Sanne og Kristina beretter at forælderen har formået at passe sit arbejde, samt holde alkoholforbruget hemmeligt for arbejdspladsen, da de store mængder af alkohol oftest er indtaget i forbindelse med ferier og weekender. Den øgede mobilitet og individualitet har generelt medført at alle individer skal have 'en grund' til at mødes, ses med venner og familier, hvorved alkohol er blevet en 'undskyldning' for at være sammen om noget (Samvirke.dk: Alkoholkultur: Ingen vil være Karen Kedelig). Dermed er alkohol blevet en indgangsvinkel til social interaktion:

"Men nu er de [forældrene] sådan meget isoleret så nu kommer der ikke rigtig flere [venner]. Det er også det der med, at hvis man så ikke må drikke rødvin, når min mor er der. Så er der mange som syntes at det er lidt mærkeligt, for " det er jo sådan vi hygger os". Tror jeg der er mange der har det" (Laura 24 år).

Lauras beretning viser hvordan hendes forældres sociale netværk er mindsket efter hendes moder var på afvæning første gang, og de dermed har forsøgt at undgå alkohol i hjemmet.

Foruden muligheden for at skjule alkoholisme, gør den øgede mobilitet også at Laura, Sanne og Kristina alle har kunne flytte væk fra deres familie og til større byer, hvor de reelt set har muligheden for at opbygge nye relationer og leve et liv uden omgangskredsen ved at de kommer fra et hjem hvor moderen eller faderen har et overforbrug af alkohol. Denne mulighed har de alle benyttet sig af. Deres hverdag er dermed ikke præget af alkohol mere, men deres bånd til familien gør at de fortsat varetager opgaver og yder omsorg til familien: " Jeg er kommet hjem og fyldt fryseren og lavet mad på forhånd, så drengene havde noget at spise og jeg har stadigvæk følt at jeg har kunne aflaste selvom jeg var helt herovre" (Laura 24 år).

I næste afsnit præsenteres Thomas Scheff og Bengt Starrins analyse af relationer i sociale problemfelter samt Talcott Parsson og Robert Mertons analyse af forandringer i familien.

Thomas Scheff og Bengt Starrin om Skam

Thomas Scheff og Bengt Starrin har undersøgt hvordan skam og det sociale bånd påvirker relationer i sociale problemfelter. Til grund for deres undersøgelse fremhæver de sociologen Charles H. Cooley som mener at både skam for så vidt stolthed opstår, som følge af at individet ser sig selv fra andres perspektiv (Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd, 2010:169). Cooleys antagelse kommer sig af hans begreb 'Spejljeget', som består af tre elementer, henholdsvis: forestillingen om hvordan vi fremstår overfor andre personer, forestillingen om de andres bedømmelser af os og sidst en slags selvfølelse som eksempelvis stolthed eller skam (ibid. 2010:169). Hovedpointen med hans begreb er at forklare, at det som får individer til at føle stolthed eller skam er: "inte den mekaniska avspejlingen av oss själva, utan den verkan vi föreställer oss att bilden har på någon annans sinne" (ibid. 2010:170), altså andres individers billede af sig selv. Scheff og Starrin anvender begrebet 'emotioner' for at forklare skammens indvirkning på relationer. Emotioner er for dem de medfødte følelser som fyldes med erfaringer, hvilket vil sige at de tager udgangspunkt i at emotioner er biologisk medfødt og forandres minimalt gennem et liv, men derimod tilkommer flere erfaringer som gør at de mest medfødte følelser, forbliver væsentlige for hvert enkelt individ (ibid.). Deres definition af følelsen 'skam' er; "som en gruppbeteckning på en stor 'familj' av emotioner och känslor som uppstår då man på något sätt ser sig själv negativt genom den andras ögon" (ibid. 2010:170). Denne definition af skam betyder derfor at følelser som fremkommer af handlinger såsom pinlighed, flovhed, forlegenhed, samt mange andre er underkategorier til skam.

Erving Goffman påpeger hvordan skam (hvad han kalder forlegenhed) findes i sociale relationer. Først og fremmest mener han at alle personer er desperate og urolige for hvordan andre menneskers billede af ham/hende er og at denne frygt gør, at alle mennesker hele tiden forsøger at vise sig selv fra sin bedste side for at undgå skam-følelsen. På baggrund af dette fastlår Goffman at når skammen opstår gør det at alle mennesker er "extremt känsliga för hur mycket respekt de åtnjuter" (Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd, 2010:171). Scheffs har tilsammen med hans egne undersøgelser og Cooleys og Goffman begreber defineret 'skam' som den vigtigste emotion ved sociale interaktioner. Hans argumenter for at skam er den mest basale følelse kommer sig af at skam er den følelse som har flest "sociala och psykosociala funktioner" end andre følelser (ibid.) og løfter tre grunde frem til hvorfor:

1. ”Skam är /.../ fundamental för samvetet och den moraliska känslan, eftersom skammen signalerar moralistiska överträdelser utan att tankar eller ord måste användas” (Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd, 2010:173).
2. ” /.../ [Skam] uppstår /.../ i situationer som innehåller et verkligt eller inbillat hot mot våra sociala band. De sociala banden är viktiga för människan ”(Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd, 2010:173).
3. ”Skam spelar /.../ en central roll vid regleringen av uttryck och hur vi förhåller oss till våra andra emotioner” (Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd, 2010:173).

Skam er en følelse som findes i den *kognitive fase*, hvor den giver sig tilkende i form af minder og tanker (Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd, 2010:174). Den medfører at tanker som ’er jeg noget værd’ kan opstå hos det enkelte individ, samtidig med at den omfatter ønsker om eksempelvis at kunne blive ’usynlig’ eller ’flyve væk fra andres dømmende blikke’ samtidig med at skammen besidder frygten for ikke at være elskelig og blive forladt (ibid). Denne kognitive fase foregår i det enkelte individ og er usynligt for omverdenen, men skammen kan også komme til udtryk i fysisk form, deres begreb *fysiologisk fas*, eksempelvis ved ansigtsudtryk og i forbindelse med spændinger i hoved og nakke, som kan give pludselige forandringer i blodgennemstrømningerne som medfører at individet rødmer. Endvidere kan skam medføre at positive følelser overskygges af skammen, hvilket kan lede til fravalg af følelsesmæssig kommunikation med andre mennesker (ibid.).

Trods skammens mulighed for at udtrykkes i den fysiologiske fase, er det stadig muligt for det enkelte individ at skjule skammen, ved at de fysiske tegn som er synlige for omverdenen bortforklares til at komme sig af andre følelser eller oplevelser. En anden måde hvorpå skammen kan ’forsvinde’ eller undertrykkes helt er ved alkoholindtag (Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd, 2010:176).

Hvorfor skjules alkoholisme?

At være vokset op med en forældre som lider af alkoholisme giver som beskrevet problemer i familien. En af grundene hertil er at forælderen med et alkoholmisbrug har skiftende adfærd. I min egen empiri er det også tydeligt at Laura, Sanne og Kristina har tilskrevet den forældre som har et overforbrug af alkohol to identiteter: ”Der er min mor, som jeg har rigtig mange gode minder med og som jeg godt kan huske hvem var og jeg minder meget om hende. og så er der hende den anden, som der ikke er til at stole på” (Laura 24 år). Denne distancering mellem ’forældre’ og ’alkoholiker’, kan egentlig anses som en opdeling af ’den gode’ (stoltheden) og ’den onde’ (skammen). Pårørende fortæller ikke om alkoholisme til deres ydre relationer, men udelukkende til de nærmeste, eksempelvis en kæreste. De bruger enten mange ressourcer på at afhjælpe problemet,

eller distancerer sig fra det, ved at forsøge at glemme det, hvilket er kendetegnene for hvordan skam håndteres i sociale relationer (Scheff & Starrin i Meeuwisse & Swärd 2010). Opdelingen er en måde at *forsvare* den pågældende forældres værdighed overfor omverdenen, mens opdelingen ydermere gør det muligt at omtale 'forælderen' overfor omverdenen uden at nævne 'alkoholikeren'. Mest af alt er det at *skjule* alkoholisme, en måde at forsøge at *skjule* skammen. For som tidligere nævnt kan det være svært at erkende at en forældre har et overforbrug af alkohol, da der med denne erkendelse følger en stigmatisering og ikke mindst en skamfølelse. Skamfølelsen opstår fordi forestillingen om definitionen på en alkoholiker, ikke stemmer overens med familiens selvbillede. Skammen opstår dermed som et resultat af 'spejljeget', altså gennem forestillingerne om hvordan andre mennesker dømmes og vurderer alkoholisme. På forhånd har de en klar overbevisning, om at det medfører en stigmatisering og skammen derfor forsøges skjult. I egen empiri betegnes alkoholisme hverken indirekte eller direkte som en sygdom. At de pårørende ikke selv pointerer at alkoholisme er en sygdom, kan udspringe sig af et forsøg på at tilpasse sig den normative forståelse. For at være som en 'almindelig familie', er det nødvendigt at de pårørende påtager sig disse moralske opfattelser som samfundet har om alkoholisme: " hvis man så ikke må drikke rødvin, når min mor er der. Så er der mange som syntes at det er lidt mærkeligt, for " det er jo sådan vi hygger os". Sådan tror jeg der er mange der har det" (Laura 24 år). Lauras beretning fortæller os noget om den danske alkoholkultur, hvor det er svært at have sociale relationer hvis man ikke *vil* drikke alkohol – samtidig med at det er unormalt ikke at *ville* drikke alkohol.

Skamfølelsen

I denne undersøgelse viser skammen sig såvel i den kognitive som den fysiologiske fase. Laura, Sanne og Kristinas beretninger kan vi forstå ved hjælp af Scheffs og Starrins teorier om skam. For sammen med en stigmatisering af alkoholisme, opstår skamfølelsen i flere forskellige situationer og sammen med den opstår behovet for at fjerne sig fra den. At undgå svaghedstegn har været Kristinas måde at forsøge at fjerne sig fra skammen og tilmed ikke tiltrække sig flere stigmatiseringer, hvilket har fuldt med hende gennem hele hendes opvækst og ind i hendes voksenliv:

"Grunden til at jeg *ikke* åbner op omkring det [alkoholismen], er fordi jeg syntes man er svag, når man står og græder og bliver ked af det. På den anden side har jeg ikke lyst til at de skal have ondt af mig, fordi jeg har haft en far der har drukket, eller fordi jeg har det hårdt. Der har jeg det sådan 'det klarer jeg bare selv'" (Kristina 28 år).

Gentagne gange beretter Sanne at hun egentlig ikke husker noget fra hendes barndom, hvilket kan anses som en måde at undertrykke skammen, ved at glemme at den eksisterer, men en af de få ting hun husker er: ”En gang havde jeg en veninde med hjem og min far var lige kommet hjem inden og han står så op ad stolpen og kaster op, og så kommer jeg og min veninde i samme øjeblik. Jeg husker det var *flovt*, men det er ligesom det jeg husker” (Sanne 26 år). Hvorvidt det er oplevelser som ovenstående eller andre elementer som er grunden til at Sanne i dag finder venskabsrelationer kompliceret;” Jeg går ikke meget ud. Jeg har ikke særlige mange venner, men få tætte. - Og jeg ved ikke om jeg nogen gange ville have det bedst med ikke have nogle? fordi jeg syntes det er lidt besværligt nogle gange” (Sanne 26 år). Hvad end som er grunden, er det tydeligt i interviewet at hun ikke ønsker at dele personlige ting i venskabsrelationer, men udelukkende med kæresten. Endnu et eksempel på skammen finder vi hos Laura som er bekymret for at ’trække hendes kæreste med ned’; ”Han [kæresten] har ikke sådan nogle problemer som jeg har, så jeg har lidt følt at jeg har givet ham nogle problemer som han ikke ville have haft, hvis han ikke havde haft mig” (Laura 24 år). Lauras beretning belyser den skamfølelse hun har over at han nu er en del af hendes problemer. Med en forståelse for skammen og dens virkning på pårørende, vil jeg i det næste afsnit forsøge at forstå ’familie’ og dens funktion ud fra Talcott Parsons og Robert Merton.

Familie

Talcott Parsons om Familie

Parsons løfter i bogen ’Family, Socialization and Interaction Process’ frem hvordan familiens funktion ændres i takt med ændringer fra det traditionelle til industrisamfundet. En debat om at familiens funktion var forsvundet, grundet flere skilsmisser og færre fødsler, opkomsten af industrisamfundet, en øget mobilitet og dermed arbejde uden for hjemmet, samt flere kvinder som ikke var økonomisk afhængige, havde medført en øget lyst til at have et ”home of our own” som rammen for familien (Parsons & Bales 1955:7). En af grundene heraf mente Parsons skyldtes at tidligere familiefunktioner blev flyttet ud i samfundet. Denne ændring medførte at familien blev hvad han kaldte ’a more specialized agency than before’ (Parsons & Bales 1955:9). Denne nye type af familiestrukturer, var ifølge Parsons ikke mindre vigtig eller negativ, fordi samfundet var blevet mere afhængig af familien, til at udføre samfundets funktioner. (Parsons & Bales 1955:10). Denne specialisering af familien, gjorde det muligt at kortlægge hvad familiens grundfunktion egentlig var. Med hans undersøgelse af den Amerikanske familiestruktur, finder Parsons frem til familiens grundfunktioner:

A primary function and characteristic of the family is that it could be a social group in which in the earliest stages the child can "invest" *all* of his emotional resources, to which he can become overwhelmingly "committed" or on which he can become fully "dependent". (Parsons & Bales 1955:19).

The second primary function of the family, along with socialization of children, concerns regulation of balances in the personalities of the adult member of both sexes. It is clear that this function is concentrated on the marriage relation as such. (Parsons & Bales 1955:19).

Foruden den emotionelle og det sociale fælleskab gør Parsons en klar definition af hvad en familie er. Den nye familiestruktur i industrisamfundet består ifølge ham af fire basale rolletyper, som er differentieret fra hinanden ved kriterier af generation og køn. Hans forståelse for familiens funktion og roller i industrisamfundet kan sammenfattes til: En familie består af et heteroseksuelt gift par, en fader og en moder, som sammen har et antal børn. Faderens rolle er at varetage de instrumentelle strukturer uden for hjemmet (arbejdsmarkedet), mens moderens rolle er at varetage de ekspressive strukturer i hjemmet (omsorgsarbejde og husarbejde) (Parsons & Bales 1955). Foruden Parsons definition af familiens funktion, tilførte hans elev Robert Merton begrebet *dysfunktion*. Dysfunktion kunne anvendes til definition af familier som ikke formåede at udføre de opgaver/funktioner der forventedes af en familie (Ritzer 2009:212). Foruden definitionen af dysfunktioner tilførte Merton også en analyse af relationen mellem kultur, struktur og anomi. Kulturen bestod af : "den organiserade uppsättning *normative värden som styr beteendet och är gemensam för medlemmarna i ett visst samhälle eller en viss grupp*" (Ritzer 2009:213), mens den sociale struktur omfatter: "den organiserade uppsättning sociale relationer i vilka samhällets eller gruppens medlemmar på olika sätt är delaktiga" (Ritzer 2009:213), og anomi som opstår : "når det finns en stark motsättning mellan de kulturella normerna och målsättningarna [i samhället] och gruppmedlemmarnas socialt formade förmåga att agera i enlighet med dessa" (Ritzer 2009: 213). Med dette viste Merton hvordan sammenspillet mellem kultur og sociale strukturer kunne udmunde i anomi, altså ikke normativt styrede handlinger. Merton var dermed ikke interesseret i institutioner, grupper eller samfundets *funktioner*, men derimod i de dysfunktioner (anomi) som opstår når kulturen og de sociale strukturer ikke sammenspiller.

Hvad er familie?

Familie er noget som vi i tale, behandler som en ting. Det vil sige at vi har tingsliggjort "familie", for at kunne sammenligne og forstå hvad familie er (Gubrium & Holstein 1990). Det har vi gjort, fordi det ellers er svært, om ikke umuligt at udpege familier i det offentlige rum, hvis ikke en forforståelse for familie er til stede. Definitionen på familie, er der mange af og den mest kendte er

nok Parsons. Dog er Parsons teori om kernefamilien i det moderne samfund, eksempelvis kritiseret for ikke at tage højde for homoseksualitet, og ikke mindst at moderens funktion er det omsorgsgivende arbejde og ikke det instrumentelle. Familiens helt basale funktion er ifølge Parsons omsorgsarbejde, reproduktion og det at investere sine ressourcer i de instrumentelle strukturer i samfundet. Hans teori udgår fra at familien har faste strukturer og faste roller. Parsons definition finder jeg ikke fyldestgørende, men jeg er enig i at de elementer som han løfter frem, er dele af en families funktion. Parsons har per definition ret i, at en familie består af et moder, fader og børn, men i det moderne samfund er der mange andre typer af familier, blandet andet grundet homoseksualitet, heteroseksualitet, adoptioner og ikke mindst skilsmisser. Derfor er det i det moderne samfund ikke antallet af individer som er afgørende for hvornår man kan kalde sig en familie. Det er heller ikke det rent biologiske link mellem børn og forældre som er afgørende for hvornår en familie er en familie (Larsen & Pedersen 2011:155). Jeg vil derimod tage udgangspunkt i Mertons analyse af relationer mellem kultur, struktur og anomi som redskab for en definition af hvad familie er (Ritzer 2009: 213).

Alkoholismens forandringer af familiens funktion

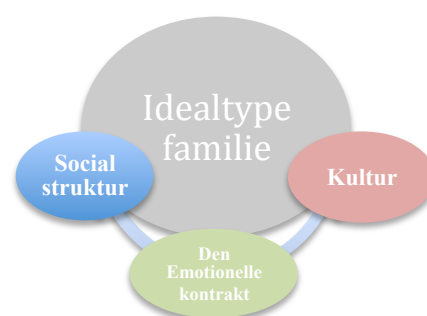
For at tydeliggøre hvordan alkoholisme påvirker familiens funktion, har jeg valgt at konstruere en idealtipe for familie, for netop at synliggøre de forandringer som finder sted når en forældre har et alkoholbrug. Idealtypen er opbygget på baggrund af Mertons analyse af relationen mellem kultur, struktur og anomi, samt dele af Parsons teori om familie, Scheff og Starrins teori om skam samt egen empiri hvor interviewpersonerne har beskrevet familiens differentiering fra 'normalen'.

Definition af Familie som idealtipe

En familie har en grundlæggende *social struktur*. Herunder finder man strukturen som omfatter familiens mønster i form af antal individer, altså billedeligt et stamtræ. De individer som alle tilhører den sociale struktur besidder tilmed alle bestemte *roller*. En rolle kan eksempelvis være: forsøger, den organiserende, den ansvarlige, den sjove, osv. Disse ovenstående roller er ved kombination det som i daglig tales defineres som eksempelvis 'søskende'- og 'forældre' roller.

Disse roller er nødvendige for at familien er velfungerende. Hvem der besidder rollerne og hvor mange der er, afhænger af den enkelte families struktur. Når roller er indtaget, er det problematisk at fjerne dem igen, men ændring i rollerne ændrer ikke på strukturen. Det vil sige at strukturen er

Figur 1.0

altid fast (foruden ved reproduktion), mens rollerne kan ændres eksempelvis hvis døden indtræffer. Familiens struktur består af roller og dermed helt grundlæggende den sociale interaktion mellem individerne. Familienstrukturen er rammen for at opretholde samfundets normative forventninger og derfor omfatter familien tilmed en *kultur*. Kulturen i familien består af *lovgivning, samfundets normer og værdier* samt *individernes handlinger*. Et eksempel her på, er traditioner som kun kan opretholdes ved handling. Familien efterlever samfundets generelle forståelse for hvilke traditioner som skal opretholdes. Tilmed efterlever familien landets lovgivning, samt moralske opfattelser og uskrevne regler. Det mest fundamentale ved traditioner er at de gentages, og at de mest basale elementer i traditionen står uændret for hver gang. Traditionerne er med til at skabe en 'fælles følelse' og minder, som dermed huskes i og genopleves i familiens historie. Samtidig er traditioner et bevis for at familien er en del af nationen. Kulturen er dermed nødvendig for at familien er bundet sammen som en enhed i strukturen og fremstår som en del af samfundet. Tilmed er kulturen regelsættet for familiens handlinger både individuelt og fælles. Udover den sociale struktur og kulturen består familien af *Den emotionelle kontrakt*, som bygger på Scheff og Starrin's definition af skam, samt Parsons definition af den følelsesmæssige afhængighed mellem barn og forældre. Den emotionelle kontrakt består i at familien holder sammen og tager vare på hinanden og gør sig gældende ved at have en magt som kan styre individets handlinger. Det betyder at individet vil handle efter kulturen i familien, ved at være opmærksom på at handlinger kan påvirke resten af familien. Den emotionelle kontrakt består derfor helt grundlæggende af skam og stolthed. Den emotionelle kontrakt er det usynlige bindeled mellem individerne i den sociale struktur og kan defineres som et usynligt beskyttelsesnet, som opstår som følge af individernes fundamentale afhængighed af andres handlinger. Forenklet kan man opstille idealtypen over familie således:

- Strukturen er fast og rollerne i den *sociale struktur* kan ændres, og er rammen for social interaktion mellem individer.
- *Kulturen* i familien består af samfundets normer og værdier, hvorved det forventes at disse efterleves.
- *Den Emotionelle Kontrakt* er grundlæggende det usynlige bindeled mellem individerne i familien og deres handlinger afspejles i stolthed (og skam).

Når en familie efterlever den idealtypiske familie vil den emotionelle kontrakt vise sig i form af stolthed, som et resultat af en funktionel familie. Efterleves den idealtypiske kultur ikke vil den emotionelle kontrakt vise sig i form af skam som et resultat af en dysfunktionel familie. Ud fra idealtypen om familie, vil jeg forklare hvordan alkoholisme gør familien dysfunktionel. Jeg udgår fra den konstruerede idealtypen af familie og beskriver hvilke differentieringer som forekommer når alkoholisme er indblandet.

Familie hvor en forældre (rolle) altid har haft alkoholproblem:

At en forældre har haft et alkoholproblem gennem hele livet er for børnene egentlig 'normalt', men grundet samfundets normer og værdier er de (eller bliver de) bevidst om at det ikke er 'normalt'. Derfor er det kulturen som er den mest afvigende faktorer i dette scenarie. Kulturen er der hvor medlemmerne af familien kan se at deres traditioner ikke fungerer på samme måde som 'de andres':
”/.../jeg ville faktisk hellere noget andet. /.../ Min kærestes familie, de er meget varme. Det virker som om de har et godt sammenhold og de er glade og der er kærlighed i mellem dem. /.../ Jeg ved ikke om jeg hellere ville være sammen med dem, måske ville jeg, fordi der er lidt mere kærlighed og lidt mere varme” (Sanne 26 år). Det vil sige at fokus ligger på at forsøge at 'normalisere' kulturen for netop at kunne leve op til samfundets normer og værdier, eller sagt med andre ord, være 'ens' med andre familier. Den emotionelle kontrakt ønskes at brydes, da den sociale struktur og kulturen altid har været ukontrollerende. Derfor er det svært at acceptere at der trods manglende sammenhold i familien, stadig findes et bindeled som de ikke kan løsrive sig fra:

”Jeg havde fødselsdag her for noget tid siden, hvor begge familier var inviteret. Jeg havde bare ikke rigtig lyst til at min kærestes familie var med, men tænkte det bør man vel, så det gjorde jeg. Jeg havde for den sags skyld heller ikke lyst til at min far var med, overhoved ikke. Jeg følte ikke jeg kunne lade hver med at invitere ham, når nu min mor kom. /.../ Så ja, vi fejrer fødselsdage og sådan noget sammen men /.../ det er ikke noget jeg forbinder med glæde og afslapning, det er mere, jeg gider ikke se ham med den skide øl mere.” (ibid.)

Det er tydeligt at Sannes dilemma angående hendes fødselsdag omhandlede den emotionelle kontrakt, hvor skam er synligt. Den emotionelle kontrakt viser sig i form af et usynligt bindeled, hvilket gør at dømmende blikke, eller blot forestillinger om dømmende blikke mod hendes fader og hans alkoholforbrug, ville sætte hende i et dårligt lys. Tilmed forsøger hun at opretholde normer og værdier omkring fødselsdage ved at vælge den usynlige skamfølelse (den emotionelle kontrakt) i form af at invitere alle, fremfor en synlig ukorrekt normativ handling, i form af, ikke at afholde fødselsdag, eller kun invitere de individer hun reelt ønskede at se. Alt dette gøres som et forsøg på at nærme sig den idealtypiske familie. Forenklet afviger Sannes type af familie fra idealtypen på følgende måde:

- Strukturen er fast, dog er rollerne i konstant forandring i *den sociale struktur*.
- *Kulturen* lever ikke op til samfundets normer og værdier, hvilket blandt andet viser sig ved at traditioner bliver utilregnelige.
- *Den Emotionelle Kontrakt* er problematisk og individerne forsøger at løsrive sig fra det usynlige bindeled (skammen), da forsøget på at styre handlinger for familiens 'bedste', ikke opnås grundet alkoholbrugerens afvigende adfærd.

Familie hvor en forældre (rolle) med alkoholproblemer indtræffer senere

Når alkoholproblemer indtræffer senere i livet (for børnene), giver det store omvæltninger, da familien førhen har levet mere eller mindre som den idealtypiske familie: ”Det har ikke været, det hele har kørt som det skulle og vi har haft en rigtig god opvækst” (Laura 24 år). Første step er at overtage og fordele de roller som alkoholikeren misholder: ”Så jeg er taget hjem og hjulpet til og været lidt mor for ham [broderen]. Jeg er blevet bevidst om senere hen, at jeg går ind og tager over. Jeg føler det samme ansvar som en mor gør, tror jeg, uden jeg selv ved det, jeg er ikke mor” (ibid.). Andet step er at anvende den emotionelle kontrakt, som bliver det vigtigste redskab. Den anvendes som et forsøg på at hjælpe forælderen med et alkoholbrug ud af sit misbrug, ved at foretage praktiske handlinger, i form af behandling, som sker med fokus på familiens sammenhold og status. Grunden til at den emotionelle kontrakt bliver det vigtigste element, er, at de er opvokset med en forståelse for at hjælpe og beskytte hinanden. Førhen har den emotionelle kontrakt været ’nok’ til at afhjælpe problemer i familien, men i dette tilfælde mislykkedes det at afhjælpe problemet: ”jeg føler det er sådan en "on-going- process" der har kørt, og vi kommer aldrig videre, og det frustrerer mig helt vildt og så er jeg skide træt af at jeg skal tage det med ind i mine relationer til mine venner, eller til min kæreste” (ibid.). Trods frustrationer, bruger Laura stadig sin overskydende tid i familien til fordel for andre oplevelser: ”Her i sommers skulle min far og jeg egentlig til Bangkok /.../ jeg skal lære at det er mit eget valg, at jeg siger nej til Bangkok, fordi jeg har brug for at være hos hende [moderen], fordi hun [moderen] havde en af hendes ’turer’ ”(ibid.). Den emotionelle kontrakt anvendes af Laura, som et forsøg på at vende tilbage til idealtypiske families sociale struktur og kultur: ”Nej! Eller jo vi fejrer jul, men det bliver altid noget værre rod. Et år sagde jeg bare at jeg skulle arbejde /.../ jeg sagde den var blevet mig pålagt. Men i år skal vi holde sammen, mig og min lillebror og far og mor. Fordi det ville hun [moderen] ligesom gerne” (ibid.). Her foretage alle individer i familien handlinger som gør at de sætter egne behov til side for familien skyld. Forenklet afviger Lauras type af familie fra idealtypen på følgende måde:

- Strukturen er fast. Tidligere bestemte *roller* overtages/uddelegeres til andre individer i *den sociale struktur*.
- Overtagelsen af roller gøres som et forsøg på at opretholde *kulturen*, men traditioner og handlinger forandres til det ukontrollerende.
- *Den Emotionelle Kontrakt* anvendes aktivt som et forsøg på at vende tilbage (fjerne skamfølelsen) til den idealtypiske familie kultur (genskabe stoltheden).

Familie hvor en forældre (rolle) 's alkoholproblem, resulterer i døden:

Når en familie har levet med alkoholisme i flere år og alkoholmisbrugerens død på grund af sit misbrug, er døden ikke kun forbundet med sorg: "Det var en meget stor lettelse for mig min mor og lillebror. føler jeg , eller i hvert fald føler jeg" (Kristina 28 år). Eftersom alkoholikeren har skabt store problemer i familiens kultur og 'misbrugt' den emotionelle kontrakt, er døden også forbundet med en lettelse, fra de pårørende. Det er værd at holde sig for øje at det er 'alkoholikeren' og ikke 'forælderen', som de pårørende finder en lettelse i at døden tager. Den afdøde giver nu plads til at de resterende individer kan tage hånd om hinanden og sammen skabe en idealtypisk kultur sammen hvor handlinger påvirker de andre positivt. Ændringer i den sociale struktur, sker ved at roller fordeles på ny og det skjulte element forsvinder fra familie: "den der oplevelse af og stole på at 'hej, der er faktisk nogen som gerne vil snakke med mig' Det har været fantastisk at opdage" (ibid.). Da skamfølelsen forsvandt turde Kristina at indgå i fællesskaber og fandt ud af at hun også var noget værd. Foruden rollefordelingen skal kulturen reetableres og nye traditioner kan komme til (som følge af et individ er afdøet ved døden): "I.../Jeg ved ikke om jeg er klar til at opgive jul, for det betyder så meget for mig at komme hjem, min far havde også fødselsdag juleaften, så vi har en tradition med at tage på kirkegården om formiddagen med blomster, så det ved jeg ikke om jeg er helt klar til" (ibid.). Sidst men ikke mindst, kan den emotionelle kontrakt nu anvendes hvor handlingerne og energien som investeres i familien, har et positivt afkast. Herudover kan døden og dermed Kristinas familie type også anses som værende symbol for ophør af alkoholmisbrug, hvorved det må forventes at andre familier med alkoholproblemer ville agere på samme måde ved ophør af alkohol, som hvis døden indtræffer. Forenklet afviger Kristinas type af familie fra idealtypen på følgende måde:

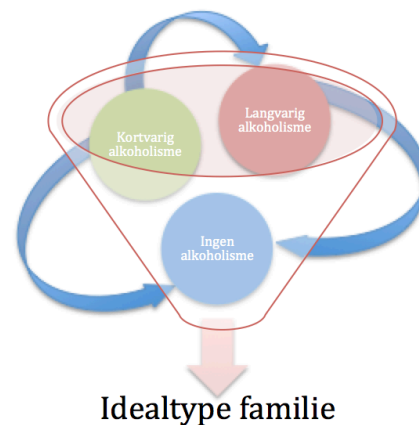
- Strukturen er fast, mens rollerne efterfindes og opbygges på ny i den sociale struktur.
- Forandringer af traditioner og handlinger sker som en proces mod den idealtypiske familie kultur.
- *Den Emotionelle Kontrakt* går fra at være styret af handlinger som ikke opnår det ønskede resultat (skamfølelse) til netop at handlinger som gøres for enheden opnår det ønskede resultat (stolthed).

Alkoholismens cirkel i familien

Det er ikke muligt at opretholde den idealtypiske familie struktur når en forældre lider af alkoholisme. Dog er det forskelligt hvordan alkoholismen påvirker familien. Forskelligheden udspringer sig af *tidsmæssig varighed*, samt hvornår alkoholismen indtræffer i forhold til børnene i familien. Laura's oplevelser med alkoholisme indtræffer sent i hendes opvækst, hvilket betyder at familien har levet mere eller mindre idealtypisk i hele hendes barndom. Fælles har familien forsøgt

at afhjælpe alkoholproblemet, med den emotionelle kontrakt og **Figur 2.0**

behandling uden for hjemmet, dog uden held. Der er derfor to muligheder for Laura's familie, enten forbliver moderen alkoholiker og de vil flytte sig over i "Sannes" type familie, hvilket er et tegn på at den emotionelle kontrakt ikke var fyldestgørende, eller også vil familien flytte sig ned i en variant af "Kristina's" familie type, hvorved alkoholmisbruget ophører og familien har dermed mulighed for at nærme sig den idealtypiske familie. Sanne er opvokset med at hendes fader altid har været afhængig af alkohol. For hendes familie vil

alkoholforbruget forblive status quo, eller også har familien mulighed for at bevæge sig ind i "Kristinas" familie type, hvor faderens alkoholmisbrug ophører. Kristinas nuværende familietype kan måske virke som resultatet af en vellykket afslutning på alkoholisme i familien. Men for hendes vedkommende blev alkoholismen 'skyld' i hendes faders død, hvilket både har medført lettelse og sorg. Foruden at 'døden' kan medføre positive ændringer for familien, kan 'døden' sidestilles med 'ophør af alkoholisme', som dermed vil have samme virkning på den pågældende familie.

Parforhold og venskabsrelationer

At være opvokset i og være en del af en dysfunktionel familie, opstår behovet for at kunne 'normalisere' og fjerne sig fra stigmatiseringen. En mulighed for dette er ved at indgå i et parhold, som jeg vil behandle i næste afsnit.

Georg Simmels geometri

Simmels fokus på interaktion, kom sig af hans forståelse for at "samfundet" var en overordnet benævnelse for et antal individer som lænkes sammen gennem interaktion (Ritzer 2009:144).

Simmel's teori om social interaktion, har bidraget til en forståelse af de sociale interaktions former. Hans interesse for den sociale interaktion, var ikke indholdet i de sociale interaktioner, men derimod formen på dem. Dette fokus medførte udviklingen af den social geometri, hvor *antal* og *afstand* blev de afgørende elementer for forskellige interaktions former, hvilket han begrundede ved at se på forskellene mellem en dyad (to personer) og en triad (tre personer) (ibid.). For Simmel er den mest basale og simpleste form social interaktion, dyade interaktion og kan ifølge ham ikke opnå nogen større mening, end netop de to individer som indgår i den (Pyyhtinen 2009:116). Derfor er motoren i dyaden de to individers individualitet. Til forskel for dyaden, har triaden muligheden for

at give større mening, da den oftest vil handle om mere end blot de tre individer som indgår i den. I triaden er det muligt at der findes en gruppestruktur hvilket skaber et større pres mod individualiteten. For at eksemplificere og få en forståelse for Simmel's geometri om dyad og triad opnås dette bedst ved at tilføje dyaden en tredjepart, da dette ifølge Simmel medfører et af følgende tre scenarier:

1. "When playing the part of a mediator, the third may either reinforce the bond between the two parties, as in the case of a common enemy against which the two are sided, or in that of a newborn child which consolidates the parents' relationship; or it may change the relation between the two parties into an *indirect* one so that their relation is mediated by the third" (Pyyhtinen 2009:118).
2. "…/ The third may also seek egoistic interest and try to benefit from the conflict among the two" (Pyyhtinen 2009:118).
3. "The third appears as malevolent and benefits from disunion of the two" (Pyyhtinen 2009:118).

For at forklare Simmels ovenstående scenarier, er intimitet et godt redskab. Intimitet er for Simmel noget som udelukkende deles mellem to personer og dermed foregår intimiteten kun i dyaden. Hvis vi tilføjer en tredjepart til dyad, bliver det tydeligt at en tredjepart vil påvirke intimiteten negativt og dermed forstyrre dyadens relation med et af ovenstående scenarier. Det betyder at intimitet kun kan opnås ved konstant at ekskludere en tredjepart (Pyyhtinen 2009). I triaden sættes individualiteten i baggrunden for en fælles interesse, hvilket han belyser med definitionen af afstand, som tydeliggøres i hans værk om 'den fremmede' (Ritzer 2009). Her beskrives hvordan den interaktion som 'den fremmede' indgår i med de andre gruppemedlemmerne, bygger på en kombination af nærhed og afstand. Dette medfører at 'den fremmede' kan forholde sig mere objektivt til gruppemedlemmerne eftersom han er i større afstand til gruppen. Denne nærhed mellem de resterende gruppemedlemmer og afstand mellem 'den fremmede' og gruppen, bliver lig med fremmedhed og forekommer ifølge Simmel i alle sociale relationer (Ritzer 2009:142). Simmels brug af antal og afstand, bruges som analyseredskab for at kunne forstå de forskellige interaktionsmønstre efter afsnittet om parforholdets dynamik.

Parforholdets dynamik

I bogen 'Intimitetens forvandling' præsenterer Anthony Giddens (1992) sin teori om seksualiteten og intimitetens funktion i parforholdet i det moderne samfund. Det gør han ud fra en gennemgang af Michel Foucaults tidligere analyse af hvad han kaldte 'seksualitetens revolution'.

Giddens udgår fra at ændringerne i seksualitetens funktion i det traditionelle samfund og til fremkomsten af det kan kalder *plastisk seksualitet* udspringer sig af moderniseringen af samfundet (Giddens 1992:32). Den traditionelle seksualitet bestod af forplantning, altså reproduktion. I de

traditionelle samfund var kvinders seksualitet oftest forbundet med frygten for graviditet og døden, i form af dødfødte børn eller kvindens egen risiko ved at afgang ved døden under fødslen. Egentlig var den seksuelle nydelse udelukkende at finde hos det mandlige køn i de traditionelle samfund (Giddens 1992). Fremvæksten af plastisk seksualitet skete i takt med moderniseringen af samfundet. For at tilpasse sig det nye industrisamfund, var det nødvendigt at reducere familiens størrelse, hvilket blev muligt med opfindelsen af prævention. Denne ændring gjorde at kvinders seksualitet blev ligestillet med mændenes, altså en kønsneutralisering indenfor seksualiteten. Tilmed gjorde opvæksten af homoseksualitet at seksualitet fik flere betydninger. Dermed er den plastiske seksualitet et resultat af modernisering og kendetegnes ved at være en intimitet som foregår mellem individer hvor formålet ikke er reproduktion, men derimod gøres af lyst for opblomstringens skyld (ibid.). Der hvor plastisk seksualitet har sit fulde potentiale er i hvad Giddens kalder, *rene relationer*, som er defineret ved at være et parforhold. Rene relationer består så længe begge parter får tilstrækkeligt meget ud af relationen (Giddens 1992:62). Altså en relation hvor parholdet kan levere tilstrækkelig følelsesmæssig tilfredsstillelse, i form af tillid, intimitet, gensidighed og lign. (Ibid.)

Det dyadiske parhold

I egen empiri var det tydeligt, at de alle tre havde et parforhold hvor tillid, ærlighed, selvstændighed og individualitet var de vigtigste elementer. Sammen med deres partner var der opbygget en nærhed som gjorde at alle problemer, ideer, tanker, drømme osv. kunne deles. Under interviewet spurgte jeg ind til deres tanker omkring reproduktion og deres svar kan vi forstå ved brug af Simmels geometri:

”[...] lige så snart der kommer en baby ind i familien, så er det den der har første prioritet og så kan jeg ikke længere sætte mig og ham [kæresten] som første prioritet. og jeg kan ikke blive på arbejdet, hvis jeg har lyst til det hele natten, for så skal jeg hjem” (Sanne, 26 år).

Hvad der på daværende tidspunkt afholdte dem fra at tilføre en tredjepart, skyldtes individualiteten i deres parforhold: ”Der er jeg egoistisk igen, jeg vil ikke dele min kæreste med nogen, jeg syntes stadigvæk han er rigtig spændende og har meget at byde på. Hvis der så kommer en lille, så tager den jo alt fokus ” (Kristina, 28 år). Både Sanne og Kristinas beretninger forklarer på mange måder hvad Simmel mente med hans teori om dyaden og triaden. Kristina havde en klar forforståelse for at en tredje part i form af et barn, ville ændre deres tosomhed, og for hende var det især deres fælles interesse for kunst og musik og det at opleve, som hun ikke var klar til at give afkald på. Sanne’s beretning var tilmed også et udtryk for at familie ikke var lig med ’lykke’, hvor ved hun hellere ville bruge sin tid på arbejde fremfor familie:

”/.../ Jeg vil egentlig hellere arbejde. Det er lidt nemmere på en eller anden måde. Der skal du knokle og levere nogle resultater også videre og der skal du ikke tage dig af noget andet [barn]. Jeg ved ikke om det så har noget at gøre at man ikke har været vant til at få kærlighed hjemmefra? Det ved jeg ikke? Men det er nemmere at arbejde syntes jeg” (Sanne 26 år).

En faktor som bliver rammen for de nære relationer og alkoholproblemet er ’Tidsmæssig varighed’. Tidsmæssig varighed, i form af hvor længe forælderen har et alkoholmisbrug, har stor betydning for hvordan de pårørende ser på familie som henholdsvis positivt eller negativt. Ud fra interviewerne synliggøres, at jo længere tid alkoholproblemet har eksisteret, des mere negativt opfattes familie af pårørende. Endvidere betyder det, at jo mere familie opfattes negativt, des mindre lyst til reproduktion, mens dyaden bliver vigtigere. Trods manglende lyst til reproduktion, ønsker de stadig at leve i par og i et parforhold. Det betyder at dyaden er det vigtigste og nærmeste element i deres liv.

Dyadisk familie med plastisk seksualitet

I forhold til egen empiri er ’familie’ definitionen nødvendigvis ikke far, mor og børn: ”/.../ jeg vil gerne have en lille familie, men om det bliver med børn eller med en hund og en kæreste er jeg ikke sikker på” (Kristina 28 år). Både Simmel og Giddens fremhæver at parholdet i moderne samfund ikke er rammen for reproduktion, men nærmere rammen for individualiteten. Parforholdet kan dermed siges at være blevet mere vigtigt for det enkelte individ, i forhold til udvikling og nydelse. Individerne i parholdet gør brug af seksualiteten, som i traditionelle samfund, men målet er i dag nydelse og ikke reproduktion. Reproduktion er oftest planlagt og et valg som besluttet i fællesskab af begge individer: ”jeg vil ikke dele min kæreste med nogen, jeg syntes stadigvæk han er rigtig spændende og har meget at byde på” (Kristina 28 år). Denne holdning er enstemmigt i primær empiri, men det fortæller samtidig at når dette ’interessante’, ’inspirerende’ element, falmer en smule, opstår der en større lyst til at tilføre dyaden noget ekstra, som et fælles projekt, i form af et dyr, en rejse, et hus eller lignende. Dermed er de interesseret i at opretholde dyaden, med tilføjelse af elementer som ikke forstyrrer intimiteten og individualiteten uden øger interessen. Rene relationer og plastisk seksualitet er indholdet i dyaden, for de tre interviewpersoner.

Venskabsrelationer

Foruden *antal* i form af dyad og triade er det billedet for Laura, Sanne og Kristina at de ud over dyaden, kun deler deres oplevelser med alkoholisme til nære relationer som ’tids’-mæssigt har stået dem nært længe, en ekstra dyade blot i ’venskabs’ format:

”Ja jeg har én veninde /.../ hun ved også alt. Og så er der nogen som ved lidt. Nogen ting, hvis julen har været dårlig og man lige ses med nogen, Så fortæller man bare lige at julen ikke har været super god. Men det er kun *Kæresten* og *Veninden* som ved det hele” (Min redigering af navne i kursiv. Laura 24 år).

I andre relationer formår de at anvende *afstanden* til at frigøre sig fra at dele deres personlige oplevelser. De anvender triaderne eller større grupper, som en slags interesserelation, hvorfor emner, temaer, såsom; studie, sport, musik osv. er fokus: ”Så har jeg rigtig mange veninder som jeg har mødt igennem mit studie, arbejde-univers osv. hvor det handler om "hej jeg har lavet den her opgave" (Kristina 28 år). Det er en måde hvorpå de formår at være ’på lige fod’ med andre mennesker, uden at være nødsaget til at dele den skamfølelse de har over alkoholbruget i familien. Ved at være ’medlemmer’ af grupper hvor fokus ikke er på det personlige, men derimod på interessen, gør at de har muligheden for at være ’normale’. Tilmed ønskes denne normalitetsfølelse for at fritage sig fra skamfølelsen og det stigma som er forbundet med alkohol.

Konklusion

Alkoholisme er defineret som en sygdom i Danmark, men grundet en alkoholkultur som associerer alkohol med hygge og social interaktion, associeres alkoholisme med en alkoholiker, som igen associeres med hjemløshed, økonomisk afhængig af offentlige ydelser og ikke med en ’almindelig’ familie. Alkoholisme defineres endvidere ikke af egen empiri som værende en sygdom, men beretter i stedet om normative forståelser. Det vil sige at trods en klar definition af alkoholisme som sygdom, er det ikke den generelle opfattelse, hvilket er en af grundene til at alkoholisme i danske familier giver problemer for alle individer som indgår i den. Det første fælles projekt i familien bliver at skjule problemet for omverdenen, for at undgå den stigmatisering som er forbundet med alkoholisme, hvilket er muligt i det moderne samfund grundet den øgede mobilitet.

En familie i det senmoderne samfund består af den sociale struktur, kultur og den emotionelle kontrakt, hvis funktion er at opretholde samfundets normer og værdier. Når dette efterleves fremkommer en funktionel familie. Efterleves dette ikke fremkommer en dysfunktionel familie hvor skam opstår som reaktion på misligholdelsen. Laura, Sanne og Kristina har alle skamfølelsen med i deres tanker og handlinger i deres dagligdag, trods de ikke bor sammen med familien. Skammen viser sig eksempelvis ved at de undgår følelsesmæssig interaktion med individer som ikke står dem nært og udelukkende indgår i fællesskaber hvor afstanden til de andre er stor til de kan føle sig fremmed. Som individ i en dysfunktionel familie, opstår behovet for at fjerne sig fra skamfølelsen og nærme sig stoltheden, hvilket kan gøres ved at indgå i et parforhold. I denne relation får de følelsen af at være noget værd og giver dem samtidig muligheden for at leve mere eller mindre

idealtypisk i dyaden. Dog er det ikke muligt at løsrive sig fuldstændig fra familien, da der foreligger en normativ forståelse for at traditioner og højtider afholdes sammen med familie. Derfor er skamfølelsen den følelse som hyppigst optræder, da opvækst med alkoholproblemer har lært dem at sætte egne behov til side, til fordel for andres behov, hvilket de også har taget sig med i deres voksenliv. Det danske samfund har en vigtig opgave i at få fremhævet alkoholismen fra det skjulte, både for behandling af de pågældende alkoholikere, for at belyse hvilke konsekvenser alkoholforbruget har for de pårørende og ikke mindst for at få behandlet det stigma som skaber skamfølelsen hos pårørende, hvilket får dem til at føle sig 'mindre værd' så længe alkoholforbruget finder sted.

Litteratur

Dencik, L. & Jørgensen, P.S. (1999) *Børn i familier i det postmoderne samfund*. Hans Reitzels forlag, 539 s. Udvalgt afsnit Christensen, E. 'Børn i familier med alkoholmisbrug' s. 441-460.

Giddens A, (1994), *Modernitetens konsekvenser*. Hans Reitzel forlag, 161 s.

Giddens, A. (1992), *Intimitetens omvandling- Sexualitet, kærlighed og erotik i det moderne samfund*. Oversat til svensk af Mat Söderlind (1995). Nya Doxa, 185s.

Giddens, A. (1996), *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzel forlag, 289 s.

Gubrium, J.F. & Holstein, J.A. (1990) *What is family?*. Mayfiels Publishing Company, 178 s.

Hammersley, M., Atkinson, P. (2007) 3. edition, *Ethnography – principles in practice*. Routledge , 275 s.

Hennink, M., Hutter, I., Bailey, A. (2011), *Qualitative Research Methods*. SAGE, 304 s.

Larsen, S.N. & Pedersen, I.K. (2011) *Sociologisk leksikon*. Hans Reitzels forlag, 790s.

Meeuwisse A. & Swärd H. (2010) *Perspektiv på sociala problem*. Natur och Kultur, 365 s. Udvalgt Scheff T. & Starrin B. Kapitel 8, 'Skam och sociala band – Om social underordning och utdragna konflikter'. s. 167-184.

Nielsen, A. K. (2009), *Tabu – ud af alkoholfamiliens tavshed*. Tuba, 128 s.

Parsons T. & Bales, R.F (1955) *Family, Socialization and Interaction Process*. The Free Press, 411 s.

Pyhtinen O. (2009) *Theory, Culture & Society: 'Being-with: Georg Simmel's Sociology of Association'*. SAGE: Vol.26(5):108-128.

Ritzer G. (2009) *Sociologisk Teori*. Liber, 645 s. Udvalgt kapitel 5 'Georg Simmel', s.135-158.

Ritzer G. (2009) *Sociologisk Teori*. Liber, 645 s. Udvalgt kapitel 7 'Strukturfunktionalism, neofunktionalism og konfliktteori', s.197-216.

Artikler

Samvirke, (2012) 'Alkoholkultur: Ingen vil være Karen Kedelig'. Torsdag d. 2. januar 2014, kl.14:35 <http://samvirke.dk/forbrug/artikler/alkoholkultur-ingen-vaere-karen-kedelig.html>

Sundhedsstyrelsen, 'Børnefamilier med alkoholproblemer'. Søndag d. 27. Oktober 2013, kl. 09:31. [http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Alkohol/Boernefam%20m%20alkoholprobl.as px](http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Alkohol/Boernefam%20m%20alkoholprobl.aspx)

Sundhedsstyrelsen, 'For fagpersoner'. Søndag d. 27. Oktober 2013, kl. 10:00. <http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Alkohol/Boernefam%20m%20alkoholprobl/For%20fagfolk.aspx>

Sundhed.dk, 'Alkoholisme, symptomer'. Onsdag d. 11. december 2013 kl. 10:48. <https://www.sundhed.dk/borger/sygdomme-a-aa/psyke/sygdomme/alkohol/alkoholisme-symptomer/>

Sundhedsstyrelsen.dk, 'Alkohol'. Onsdag d. 11. december 2013, kl. 11:09. <http://sundhedsstyrelsen.dk/da/sundhed/alkohol>

Sikkertrafik.dk, 'Alkohol i trafikken'. Fredag d.27 december 2013, kl.13:51.

<http://www.sikkertrafik.dk/Raad-og-viden/I-bil/Alkohol.aspx>

Afhandlinger og rapporter

Grønkjær, M. (2011) '*Alcohol use in Denmark*'. Ph.d. afhandling. Sundhedsvidenskabeligt fakultet Århus, 157 s.

Højland M., Malmgren M. & Guttorm M. (2011) '*Alkoholproblemer i børnefamilier – en analyse af alkoholfokus i forvaltningens børnesager*'. Casa: 77 s.

<https://sundhedsstyrelsen.dk/~media/E8D3A28D69184A1DB610683051BD5829.ashx>

Christensen A.I., m.fl. (2010) '*Den nationale sundhedsprofil 2010 – hvordan har du det?*'. Sundhedsstyrelsen: 79 s.

<http://sundhedsstyrelsen.dk/publ/Publ2010/CFF/Sundhedsprofiler/DenNationaleSHP.pdf>

Bilag

Bilag 1:

Interviewguide

Baggrunds information:

- Kan du berette lidt om dig selv, hvad laver du til daglig?
  - Alder,
  - Beskæftigelse

Nutid: Familie relationer:

- Har du nogle søskende?
- Kan du fortælle mig om dine forældre?

Fortid: Familie og alkoholproblemer

- på hvilken måde har du oplevet alkoholproblemer i din familie? (Hvem havde et alkoholproblem?)

Venner og Parforhold

- Hvilke personer i din omgangskreds taler du mest med?
- Har du haft en kæreste/ et forhold?

Fremtid: reproduktion af familie

- Har du gjort dig tanker om at skabe din egen familie på et tidspunkt?

AFSLUTTENDE

- Er der andre ting eller forhold, du gerne vil tale om?

Bilag 2:

Laura: Familie hvor en forældre (rolle) med alkoholproblemer indtræffer senere		
Roller og struktur	Emotionel kontrakt	Kultur, normative forventninger
Så jeg er taget hjem og hjulpet til og været lidt mor for ham. er jeg sådan blevet bevidst om nu her, senere hen at jeg går ind og tager over. Jeg føler det samme ansvar som en mor gør, tror jeg, uden jeg selv ved det, jeg er ikke mor. Det tror jeg at jeg gør overfor ham, jeg sådan meget beskyttende og han flytter til København her til Januar. hvor jeg faktisk har valgt at flytte sammen med ham, bare lige de første par måneder. Fordi det er sådan lidt en flugt for ham, han kender ikke nogen herovre, trænger bare til at komme væk.	Hun sagde også til mig en dag at hvis du nogensinde flytter, så begår jeg selvmord. Så fik jeg det sådan " Du skal bare væk herfra" og det er jeg bare helt vildt glad for at jeg tænkte", at " det skal du simpelthen ikke det her Laura".	Når min mor har det som hun har det og så har jeg brug for at folk forstår mig, så derfor bliver jeg nødt til at fortælle hvad der sker, så jeg ligesom kan blive ved med at have det netværk jeg har og bruge dem til det jeg har brug for.
Og så tænke jeg, at jeg ville, så tror jeg det er meget naturligt at børn også selvom man er gammel, selvom om man er bevidst om de valg man tager, at man går ind og aflaster der hvor man kan se at det er muligt. Så begyndte jeg at vaske tøj og lave mad, så det gjorde jeg faktisk hver dag inden jeg flyttede hjemmefra.	Så Nu her i sommers skulle min far og jeg egentlig til Bangkok fer er mange ting man går glip af føler jeg, men det er jo mine eget valg, altså jeg skal lære at det er mit eget valg at jeg siger nej til bangkok fordi jeg har brug for at være hos hende. or der bor min storesøster, den aflyste vi så, fordi hun havde en af hendes turer [Mor, var fuld].	Egentlig har min barndom været som den skulle være, da jeg var lille. Så begyndte det bare at rulle..
det har ikke været, det hele har kørt som det skulle og vi har haft en rigtig god opvækst	Fordi jeg føler det er sådan en "on-going- process" der har kørt, og vi kommer aldrig videre, og det frustrere mig helt vild og så er jeg skide træt af at jeg skal tage det med ind i mine relationer til mine venner, eller til min kæreste.	men det er nok længere tid tilbage, men det er ligesom ikke det man ser først. eller det er ikke det man tænker først at ens mor er [Alkoholiker], så det tog ret lang tid for vi fik sat ord på at det nok var det der var galt.
misbrugsbehandling i 5 uger, inden sommerferien. hvor vi sendte hende afsted, så der ringede jeg ud og sagde, eller fik lov af hende at sige det som det var, og sagde at hun var derude og fik fri til det, og kom så igen efter sommerferien.	Jeg vil gerne passe på alle andre omkring mig, men glemmer at passe på mig selv.	Jeg har sådan følt mig rodløs, i lang tid. Det der med ikke at have en [leder efter ord] en sikker base. Så jeg tror bare at jeg har brug for at få mig et hjem hvor jeg sådan er helt tryk og for mig selv og at der ikke er nogen som laver rod i det.
Men det her ødelægger bare helt vildt meget. Fordi min far har svært ved at jeg trækker mig nu og vil gerne have at jeg er der, og syntes jeg er strid når jeg ikke er der, men samtidig syntes han også at jeg var for hård ved hende, da jeg ville have hende i behandling og vi skal have. Jeg havde egentlig hele tiden planen, altid, og plan B og Plan C. OG så lige pludselig havde jeg ikke nogen plan mere, for jeg havde brugt dem alle sammen. Så blev jeg nødt til at trække mig.	Da jeg så flyttede herover, var det et rigeligt stort skridt t flytte væk, men det var fordi hun var meget afhængig af mig der, og jeg blev hendes Psykolog, HVER DAG!	ja, for der er mange som godt kan blive bange for min historie, når man fortæller den.ordi, jeg tror hvis man ikke selv har prøvet det, så er det svært lige at forstå.Og så ved folk ikke lige hvad de skal sige, og det er også helt OK, det ved jeg heller ikke rigtigt, der er jo ikke rigtigt noget at sige.
Hun [Mor] laver så mange stridigheder, udover alt det andet. Og det er jeg bare rigtig træt af, for det har ligesom været mit mål at vi stod rigtig stærkt sammen. Men siden jeg er smuttet, syntes jeg faktisk at det hele smuler lidt. Det gør mig ret ondt.	Så nu prøver jeg bare sådan at lave sådan nogle udelukkelses teknik, så kan det ikke være min skyld hvis hun gøre det. nej det ved jeg godt men helt rationelt, det kan ikke være min skyld. Men altid når jeg kommer hjem så går det galt	Eller jo vi fejre jul, men det bliver altid noget værre rod.
Så jeg har delt det op, så der er min mor, som jeg har rigtig mange gode minder med og som jeg godt kan huske hvem var og jeg minder meget om hende. og så er der hende den anden som der ikke er til at stole på.	Hun kan jo ikke klare sig selv, hun skal jo hele tiden have hjælp fra os andre. Hun ville jo heller ikke have hendes arbejde hvis det ikke var for os.	det er tit ferier hun er gået ned. (pause) De sidste 2 år, har det faktisk været alle ferier, hele julen, hele efterårsferien, hele påsken, hele sommerferien, og sommerferien den er jo lang ik, så der har vi været os tre til at hjælpe hende på benene til hun kunne komme på arbejde om mandagen. fordi det har vi syntes var rigtig vigtigt, at hun havde det.
Jo men jeg tror jeg er gået ind og har lavet den samme på min far, som jeg har med min lillebror. Altså gået ind og været moderen. Så jeg også meget overbeskyttende overfor ham og har svært ved..jeg er faktisk rigtig rigtig skuffet over min far. Fordi det føles helt forkert.	det er okay, for at jeg altid kunne tage afsted og hjælpe til derhjemme. kommet hjem og fyldt fryseren og lavet mad på forhånd. så drengene havde noget at spise, hvis nu det var i morgen det gik galt.	Jeg prøver at arbejde med det, for min største frygt er at jeg selv skal stå som halvtredsårige og komme i den der mega krise og så bare fuck det hele op. For min mor har alt i hele verden og alt er gået godt, hun har egentlig ikke noget at drikke over.
jeg har været på afstand fra det, så jeg har kunne gå ind og tage nogle andre roller end de har haft. så min far kan jo sagtens de ting, jeg tror bare jeg er gået ind og har taget de roller, den rolle som min mor havde før. Bare med mor ting, sådan.		" Arh, så skal jeg bare hjem til mor og far i weekenden, og det bliver bare så dejligt, komme hjem og slappe af og så skal jeg bare have lækker mad". Så kan jeg nogen gange blive helt hysterisk indeni, "argh" kunne du ikke sige det der til en anden, for det der det kan jeg ikke. - det er bare sådan en du ser mig ikke mine behov lige nu og jeg ser alle andres behov så jeg havde egentlig brug for at du så mig.
		eller hvis folk er sure på deres forældre, så bliver jeg ikke vred på dem, så bliver jeg fuldstændig rasende på dem.

Bilag 3:

Sanne: Familie hvor en forældre (rolle) altid har haft alkoholproblem		
Roller og struktur	Emotionel kontrakt	Kultur, normative forventninger
jeg har jo nok været meget rebelsk og det har jeg nok også været overfor min mor og far og overfor de regler som var sat op.	Jeg kan huske at når min mor stod og græd ude i køkkenet, det gjorde hun meget ofte, så gik jeg ud og trøstede hende.	Jeg kan huske engang jeg hoppede ud af vinduet og flygtede hjemmefra. Så der har jeg nok ikke, men jeg har nok lavet noget oprør af en art, fordi det ikke har været et funktionelt hjem også at det ofte var mig der blev gjort til problemet
Der vil jeg mene at jeg nok har været den rebelske. i forhold til der hjemme, men samtidig har jeg ikke udelukkende været den rolle, jeg har også været HELTEN	Jeg kan ikke huske hvorfor hun græd, om det var fordi min far havde drukket eller dem bare var fordi alt var uoverskueligt. Så gik jeg altid ud og trøstede hende og græd med hende og min søster hun gad ikke så hun gik bare.	vi havde også nogle huslige pligter, som badeværelset engang om ugen, eller hvad det nu var for at få lommepenge.
og jeg synes mere hun [Søsteren] var den USYNLIGE der trak sig væk. og gemte sig.	jeg var meget rebelsk. jeg flygtede hjemmefra nogengange, kan jeg huske. Og så mindende min søster mig om i går, det havde jeg helt glemt, at jeg fik hevet dem med i familierapi osv.	ligesom brudt den sociale arv, tror jeg, der er ingen i vores familie som har nogen højere uddannelse,
Så skypede en del med min søster, jeg snakkede ikke med min far, og han gider nok heller ikke det der skype og jeg havde heller ikke noget behov for at snakke med ham. Jeg snakkede nogle gange med min mor, men igen hun fortæller ikke om hende eller spørg til mig, hun fortæller nogle andre jeg ligeglad med. og det gider jeg ikke sidde og bruge min tid på.	Ham og min mor bor sammen og min mor, ja selvom de nok ikke burde - har jeg lyst til at sige fordi det fungerer ikke rigtigt og det har det ikke gjort i mange år.	vi har altid set der er blevet drukket øl og der har aldrig været lagt skjult på det.
jeg syntes vi er tætte fordi jeg sagtens kan åbne mig op over for hende [søsteren] og føler jeg kan snakke om alt med hende. Jeg kan samtidig mærke at den ikke går den anden vej, hun kan ikke åbne sig op.	Hun [Moderen] begynder at sidde at græde, og det orker jeg ikke og det gør hun ret ofte. Hun er også fornyligt blevet fyret fra sit job, for et års tid siden. men hun er også... Men hun lever bare, men hun er ikke tilstede. Og man kan hellere ikke mærke hende, det syntes jeg ikke. Det har jeg egentligt heller ikke lyst til, for hun snakker aldrig om sig selv. Hun snakker ikke om sig selv, men kun om alle andre.	Jeg har også svært ved at huske meget fra min barndom og jeg ved ikke om det kan skyldes at jeg måske bevidst vælger og undlader og huske noget, fordi det ikke har været særlig sjovt.
Jeg har altid haft det tætteste forhold til min mor og min søster har altid haft det tætteste forhold med min far. Jeg er begyndt på det seneste ikke rigtigt at gide min mor, fordi hun sætter sig altid i en offer rolle og det er ikke særlig.. Det er bare trættende at høre på...	Hun [moderen] har det ikke godt, det ved jeg. Men hun vil hellere ikke have noget hjælp syntes jeg. jeg har prøvet i mange år at få hende til psykolog og sådan noget.. Men det vil hun ikke rigtigt. Lige nu er jeg inde i en periode, fordi jeg er blevet mere bevidst om sig selv og min far og nu er det jeg gerne vil prøve at arbejde med, så har jeg ikke lyst til at kæmpe med hende ved siden af.	eg snakker med min kæreste om rigtig mange ting, jeg burde nok bruge mine venner noget mere, så jeg ikke lægger alt af over på ham.
umiddelbart er det ikke noget jeg gider lige nu, ikke noget [Familien] jeg gider beskæftige mig med lige nu, jeg gider ikke være i nærheden af det eller en del af.	Jeg tror det er tryghed. Jeg ved min mor er træt af at min far han drikker. Hun har også sagt til min søster at hun håber på at vi (søster og respondent) vil give ham et ultimatum.	eg føler at det er anstrengende at skulle mødes med nogen. ja, jeg ved ikke rigtigt hvorfor, men jeg mødes ikke rigtigt med dem.
Så det er ikke noget jeg forbinder med noget positivt men måske heller ikke negativt som sådan, mere bare noget der er der og noget jeg ikke kan vælge fra fordi det er noget jeg født med, men det er noget jeg godt kan se så lidt som muligt, og gøre et forsøg for ikke at se.	Jeg følte ikke jeg kunne lade hver med at invitere ham [faderen] når nu min mor kom.	så står min far op ad stolpen og kaster op og så kommer jeg og min veninde i sammen øjeblik. Jeg hukker det var flovt, men det er ligesom det jeg husker.
		eg kan ikke forestille mig at de ikke vidste det fordi han væltede lige så ofte hjem fra bodegaen hvor vi boede, på sammen måde som andre gjorde, altså unge gjorde.
		Det er først for nylig, tror jeg, at det er gået op for mig at man kan kalde ham alkoholiker.
		for mig at man kan godt kalde ham en alkoholiker selvom han ikke sidder nede på bænken og drikker. Jeg syntes ikke han var alkoholikere, fordi ja, han er afhængig af øl og sit fix i form af øl, men han har et arbejde og passer sit arbejde. Vi fik da mad på bordet, da vi boede hjemme osv. men man kan åbenbart godt kalde ham alkoholikere selvom jeg ikke er så tryk ved det endnu.
		jeg ved jo ikke hvad der er normalt. fordi det har været normen for os, og jeg ved ikke hvordan det ellers kunne have været.
		vi aldrig været vant til at der var nogle i huset, vi har aldrig været vant til at man laver noget sammen som familie. man laver bare hver sit, man sidder bare og ser fjernsyn. Det er ikke fordi vi tager på ture sammen, eller går ture sammen, man laver ikke noget. Jeg ved ikke hvad de har sammen og ikke har sammen. Jeg tror ikke på det er særlig meget...
		jeg ved ikke om jeg hellere ville være sammen med dem [Svigerfamilien], måske ville jeg fordi der er lidt mere kærlighed og lidt mere varme. Hvorimod hos os der handler det om gaver, det hele det skal overståes og så skal vi have nogle gaver og så er det det.
		fordi det har ikke været noget for mig som er meget positivt. da jeg selv var en del af en familie, eller det er jeg selvfølgelig stadig, men da jeg selv var mindre forbinder jeg ikke familie med noget meget positivt.

Bilag 4:

Kristina: Familie hvor en forældre (rolle) 's alkoholproblem, resulterede i døden		
Roller og struktur	Emotionel kontrakt	Kultur, normative forventninger
Hvor jeg har været meget mere indehøkket og stille da jeg var yngre, efter jeg er blevet voksen. At turde og gøre det og opleve at det faktisk ikke er så farligt at folk faktisk også synes at du er interessant at snakke med.	Det var en meget stor lettelse for mig min mor og lillebror. Føler jeg , eller i hvert fald føler jeg.	Jeg virkelig kunne skjule, hvad kommer jeg fra og hvordan hænger tingene sammen derhjemme og det har nok også været det der har gjort at jeg har søgt lidt væk og tænkt jeg vil gerne væk.
Interviewer: har du haft lidt en rolle overfor ham [Lillebror], en beskytter rolle? 00:14:14-50 respondant: Ja,	Der sagde jeg til min mor, og jeg var flyttet hjemmefra og man var begyndt at have det der lidt "veninde forhold" og man kan godt relatere til hinandens problemer på en anden måde og så sagde jeg: "NU, er det farne nok", "NU, flytter du" og det gjorde han så	Jeg har rigtig mange gode venner som jeg er tætte med, som jeg lidt betragter som min familie.
Jeg er rigtig rigtig hård, og min første kæreste sagde det også rigtig til, og han kunne slet ikke få mig til at græde.	Jeg tror ikke han havde fået særlig meget at spise, fordi han havde været alene. I forhold til når min mor var der, havde hun sørget for ham.	Men nogle af dem er jeg begyndt at åbne lidt mere op for ved fortælle jeg glæder herinde [TUBA], jeg har været til lægen, fordi jeg ikke vidst hvad skal jeg mere og har været en henvisning til psykolog behandling. Hvor der er de [Venindeme], sådan "wow, hvor er det egentlig stærkt du gør det"
fordi jeg har stadig den der med at jeg skal klare alting selv	Men ja, jeg synes det var synd for hende og det er nok også derfor jeg har taget så stor del i at hjælpe med at skjule det, og praktiske ting. det er ikke noget hun har bedt mig om, det er noget jeg selv har gjort og så har hun så accepteret at jeg gjorde det. Hun har aldrig nogensinde bebrejdet os for noget, eller sagt "i skal gøre sådan" eller noget	Der var ingen rigtigt ud over vores familie som vidste at han drak, så det er det som har været min helt store last igennem min barndom, at jeg har skjult det for min omverden, og det har gjort langt op i mit voksne liv
Fysisk er jeg også hård fordi jeg spænder så meget og det var faktisk derfor at jeg blev opmærksom på det		min første rigtig kæreste som jeg var kæreste med i 6 år, fik jeg da jeg var 15 år, han var jeg rigtig glad for. jeg tror der gik et halvt år inden jeg fortalte det til ham og han var den første som jeg sådan rigtig fortalte det til.
Grunden til at jeg ikke åbner op omkring det er fordi jeg syntes man er Svag, når man står og græder og bliver ked af det, og på den anden side har jeg ikke lyst til at de skal have ondt af mig fordi jeg har haft en far der har drukket, eller fordi jeg har det hårdt. Der har jeg det sådan " det klarer jeg bare selv", og det skal man jo også tildels, men det gør ikke noget at du får et klap på skulderen.		Det er derfor jeg har indset at jeg bliver nødt til at arbejde med den side af mig selv, og få noget hjælp til at arbejde med den side. For nogle ting som jeg troede "Det er bare sådan jeg er" er jeg blevet lidt mere bevidst om at nej nej, der er faktisk nogle andre som har det sådan her, fordi de også er vokset op i en familie med alkoholproblemer.
Man vidste aldrig er det i dag jeg kommer hjem fra skolen og han er fuld, så jeg havde ikke særlig meget lyst til at have venner med hjemme og lege, det havde min lillebror tilgængelig. Men han har heller ikke haft samme indblik i, fordi min mor og jeg har forsøgt at skjule hvor slemt er det lige.		når alle andre glædet sig til at have ferie, så hadet jeg det, fordi jeg vidste at det var lig med at han højst sandsynlig ville falde i og begynde at drikke igen, og det var et helvede.
hvorfor han [moderen] gad finde sig i det og hvorfor vi ikke kunne flytte, fordi at det var ikke fair at vi skulle bo i det og det var ligesom hende som stod med det valg at man skulle flytte hvis det var		men fra jeg lille og til jeg var 5 år, var han helt normal fungerende og havde landbrug og job som lastbil chauffør.
Jeg ved noget om natur og dyr, den dag idag og det er jo noget jeg har fra ham, så jeg har nåede at have den der at han var et forbillede og en at se op til.		juleaften: mm, det elsker jeg. Jeg synes det er virkelig dejligt.
Så på den måde er det lidt lige meget om det er her, der eller nogen steder, men hjem skal være et sted som "her slapper vi af" og " her er vi præcis som vi er og gør præcis som vi er", har lov til de hobbyer og ting man nu har lyst til. Så jeg kunne aldrig nogensinde drømme om at begrænse mine børn i, hvis du gerne ville gå til tennis eller et andet.		For det jeg rigtig godt kan lide ved julen og det vi også har været rigtig gode til i min familie er, det at hygge sig.
		Hvor jeg har sagt at jeg ved ikke om jeg er klar til at opgave jul, for det betyder så meget for mig at komme hjem, og min far havde også fødselsdag juleaften, så vi har sådan en tradition med at tage ned på kirkegården om formiddagen med blomster, så det ved jeg ikke om jeg er helt klar til.
		Men idyllisk set kunne jeg godt tænke mig at bo på en bondegård, hvor de bare kan gå ude på markene, høre alle dyrene og selv have dyr.
		Det kan jeg ret godt lide sådan, jeg har en ret lille familie og det har han også, vi værner rigtig meget om den. Jeg glæder mig til at vi skal til "onkel niels" fødselsdag og jeg ville også ønske at vi boede tættere på min mor, så man også kunne se hende lidt oftere. Men jeg synes det er sindygt hyggeligt at kunne tage derop og slappe af en uges tid.